

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УКРАЇНІ ТА США

роботи з цією інформацією.

Висновки. Таким чином, опора на висновки, пов'язані з результатами генезового аналізу розвитку проблеми, що розглядається у наведених вище матеріалах, визначає основу науково-організаційних умов інформаційного забезпечення управління загального середньої освітою в регіоні.

1. Газадян А.Е. Основные направления информационного обеспечения территориального управления. Информационная и моделирование территориальных социально-экономических объектов. – Новосибирск: СО АН СССР, 1990. – 87 с.

2. Гуменюк В.В. Інформаційне забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом. Автореферат дис. ... канд. пед. наук: 31.05.01 ЦППО. – К., 2001. – 20 с.

3. Калініна Л.М. Моделі управлінської діяльності керівника школи: педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: Збірник наукових праць за ред. Л.І.Даниленко. – К. Логос, 2000. – С. 35 – 42.

4. Пікельна В.С. Удод О.А. Управління школою. – К.: Альфа, 2002. – 260 с.

5. Лунячек В.Е. Елементи технології управління середньою школою. – Х.: Гімназія – 2003. – 78 с.

Михайло Мащакевич, старший викладач

Дрогобицького державного педагогічного університету

ім. І. Я. Франка

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УКРАЇНІ ТА США

У статті аналізується вітчизняний та американський досвід підготовки викладачів економічних дисциплін, розкривається коло проблем, що виникають на цьому шляху, аналізується можливість використання американського досвіду у вітчизняній практиці підготовки педагогічних працівників.

Актуальність проблеми. Зі здобуттям незалежності Україна стала складний шлях реформування і структурної перебудови економіки, становлення нового демократичного суспільства. Проте успішна реалізація цих завдань неможлива без активної участі всіх верств населення.

Однією з причин гальмування реформ у нашій країні є масова економічна неграмотність населення та некомпетентність керівних кадрів.

Саме тому особливо гостро постає необхідність економічної освіти молоді, її підготовки до ринкових економічних відносин, формування здатності до підприємництва. Особливе завдання тут покладається на школу та інші навчально-виховні заклади довузівської освіти.

У процесі навчання учнів важливо сформувати їхнє уявлення про економіку як одну із найважливіших сфер життя суспільства, розуміння складності і різноманітності економічного життя, необхідності поглиблення економічних знань та діяльності в економічній галузі за законами цивілізованого суспільства. Учні повинні набути

функціональної економічної грамотності, в них необхідно сформувати економічне мислення, економічну та підприємницьку культуру.

У виконанні цих завдань підвищується роль і значущість вчителя економічних дисциплін.

Підготовка такого фахівця складний і багатограний процес, і на цьому шляху виникає велика кількість проблем організаційного, методичного, наукового, економічного і навіть особистісного характеру.

Оскільки в нашій державі здійснюється перехід на світові освітні стандарти, то і в розв'язанні проблем підготовки викладацьких кадрів для економічної освіти необхідно орієнтуватись на досвід розвинутих країн світу.

Тому питання вивчення і опрацювання закордонного, зокрема американського, досвіду побудови системи економічної освіти та підготовки педагогічних працівників є важливим і актуальним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика підготовки педагогічних працівників для економічної освіти в останній час знайшла

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УКРАЇНІ ТА США

своє відображення у роботах М.М. Баб'яка, В.В. Боброва, М.В. Вачевського, В.В. Радченка, І.М. Пархоменко, О.С. Падалки, О.Т. Шпака. Узагальнення і систематизація закордонного, зокрема американського досвіду підготовки вчительських кадрів, здійснена в працях Т. Кошманової, М. Красовицького, О. Карбашевської, М. В. Кларіна, Л. П. Пуховської, А.А. Сбруєвої, Н. Салиги та ін.

Мета статті – аналіз вітчизняного і американського досвіду підготовки викладачів економічних дисциплін, виокремлення проблем, що виникають у процесі такої підготовки в контексті побудови та розвитку систем освіти цих країн (зокрема економічної і педагогічної) та показ можливості використання закордонного досвіду в українській практиці підготовки фахівців заданого напрямку.

Виклад основного матеріалу. Практика роботи педагога, особливо пов'язана з навчанням економіки, ставить його перед більш широким завданням, ніж саме викладання. На нього покладається значною мірою завдання економічного виховання молоді, формування в учнів економічного мислення та економічної культури. Тому важливими складовими професійної підготовки вчителя економічних дисциплін є його економічна фахова, практична та методологічна компетентність. Він повинен також мати високу культуру, бути особистістю з розвиненим економічним мисленням, володіти різними можливими підходами до поглиблення та засвоєння знань [1].

Формування такого спеціаліста – важливе завдання вищої школи.

У нашій державі наміпились і реалізуються різні підходи до підготовки вчителів економічних дисциплін: друга спеціальність у педагогічних ВНЗ і класичних університетах, шляхом підвищення кваліфікації вчителів інших предметів (математики, географії, історії, трудового навчання) на короткотермінових курсах, семінарах, за системою грантів, розробляються нові та вдосконалюються існуючі форми і методи навчання, впроваджується закордонний досвід, накопичений значний вітчизняний досвід.

На цьому шляху виникли і виникають проблеми організаційного, методичного, соціального, управлінського та економічного характеру, які, на наш погляд, можна згрупувати наступним чином:

1. Проблеми освітньої галузі України, і відповідно педагогічних працівників зокрема:

- зниження престижу професії вчителя в суспільстві, низька матеріальна винагорода за результати праці, низька мотивація, соціальне

незахищеність працівників;

- зміна системи цінностей у зв'язку із загальними змінами у суспільній свідомості, зниження престижності освіти;

- незадовільне матеріально-технічне забезпечення освітньої галузі;

- застаріла, негнучка і не сприйнятлива до всього нового система управління освітою і методичного забезпечення освітньої діяльності;

- проблема навчально-методичного забезпечення та якості підручників;

- відсутність спеціальних соціологічних служб для маркетингових досліджень освітнього ринку та здійснення збору і обробки статистичної інформації;

- проблеми сільської школи.

2. Проблеми становлення економічної освіти в Україні та підготовки вчителів економічних дисциплін:

- стратегія розвитку шкільної економічної освіти перебуває на етапі розробки, як і самі концепції та стандарти;

- розроблена в минулому Концепція безперервної економічної освіти не була реалізована через відсутність конкретних шляхів її реалізації;

- підготовка викладацьких кадрів для економічної освіти у вищих навчальних закладах носить дещо специфічний характер – у своїй більшості кожен ВНЗ готує фахівців за своїм навчальним планом (єдине позитивне, що присвоюються однакові кваліфікації);

- економіка лише сьогодні стала обов'язковим предметом для вивчення в школі, але через малу кількість годин викладання постає проблема працевлаштування вчителя та його захищеності на ринку праці;

- гостро стоїть проблема методичного забезпечення викладання економічних курсів, хоча вже створена певна кількість посібників, задачників, методичних рекомендацій, однак вони, виходять малими тиражами і розповсюджуються локально;

- відсутність структур, які могли б надавати конкретну, особливо фінансову, організаційну і методичну допомогу вчителям економіки на місцях;

- відсутність належного розуміння керівниками органів народної освіти і навчальних закладів необхідності введення економіки у навчальний процес. Хоча, за проведеними соціологічними дослідженнями, така потреба існує, а не робиться це в основному з двох причин:

1) склалась парадоксальна ситуація – економіка не читається, бо немає вчителів, а

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УКРАЇНІ ТА США

відсутність викладачів пояснюється відсутністю годин для викладання;

2) години, що могли б бути виділені для викладання економіки, відводяться для поглибленого вивчення інших навчальних дисциплін, оскільки тут відчувається надлишок кадрів і їх нема чим звантажити;

- оскільки у своїй більшості викладачі економічну освіту здобувають як другу спеціальність до економічної (управлінської), або педагогічної (коли основними виступають географія, математика, основи технологій), то гостро постає проблема кількості навчальних предметів і годин для забезпечення належної підготовки фахівців (проблема збалансованого навчального плану);

- як розв'язання проблем забезпеченості викладацьким кадрами була зніційована широка програма підготовки і перепідготовки вчителів через інститути післядипломної освіти [7], в результаті якої на короткотермінових курсах була підготовлена велика кількість вчителів сумнівної кваліфікації, та й більшість учасників цих курсів ніколи і не планували викладати економіку, оскільки були відправлені в добровільно-вимушеному порядку, і поза брак фахової економічної освіти мають проблеми з атестацією по цих напрямках;

- відсутність належної координації процесу професійної підготовки викладачів економіки, належної інформації, в яких навчальних закладах, за якими навчальними планами і програмами;

- наявний інституційний розрив між наукою і освітою, тобто ще відчувається слабка взаємодія між науково-дослідними установами НАН і АПН України і ВНЗ, які займаються підготовкою спеціалістів даного фаху.

Однак вищеназвані причини є лише наслідком, оскільки першопричиною всіх негараздів є те, що до цього часу не розроблена єдина концепція підготовки вчителів-економістів, яка стала б певним державним стандартом формування цих фахівців, хоча слід відзначити наявність значних теоретичних розробок стосовно професіограм даного фахівця [14]. Тут ми повністю згодні з В.В. Радченком, що основу такої Концепції повинні становити наступні положення (які і є комплексом проблем для її реалізації) [8]:

1. Підготовка учительських кадрів цього фахового напрямку (як інших) має бути спеціалізованим процесом. Цим повинні займатися педагогічні ВНЗ і насамперед педагогічні університети, які володіють потужним методичним потенціалом, створили для цього всі необхідні умови.

2. Підготовка учителів економічних дисциплін повинна відбуватися на основі системи стандартів вищої школи з окремих спеціальностей. Має бути розроблений державний стандарт з економічної теорії.

3. Система стандартів вищої школи повинна бути узгоджена з державним стандартом загальноосвітньої школи. Особливо важливим є забезпечення єдності теоретичних і методологічних основ викладання економічних дисциплін, неперервності, спадкоємності економічної освіти.

4. Підготовка учительських кадрів вимагає забезпечення високого теоретичного рівня підготовки фахівців для школи. Завданням вивчення економічної теорії є озброєння майбутніх фахівців-економістів знаннями про природу економічних законів, механізм їх дії та використання. Небезпечним нині є "сповзання" викладання економічної теорії до "пояснення" поверхових економічних явищ.

5. Підготовка учителів економічних дисциплін має наблизитися до світових стандартів, які відображують узагальнення світового досвіду.

6. Вивчення економічної теорії (інших економічних дисциплін) при підготовці учителів-економістів передбачає глибоке вивчення економічної практики, проблем економічної політики.

7. Підготовка учителів-економістів для загальноосвітньої школи має поєднувати вивчення студентами загальнотеоретичних економічних положень і особливостей перехідної економіки України, економічної політики держави.

8. Сьогодні першочерговим є осмислення інституційної моделі трансформаційних перетворень, яка повинна утвердитися в Україні.

9. Економічна підготовка учителів-економістів повинна мати оптимальну структуру дисциплін усіх циклів навчального плану, спрямовану в бік економічного і соціального прогресу. В циклі фахових дисциплін велике значення має обґрунтування блоку прикладних економічних дисциплін.

10. Підготовка учителів з економічних дисциплін повинна включати розвинену систему післядипломної освіти.

11. Підготовка учителів з економічних дисциплін зумовлює запровадження на економічній спеціальності педагогічних навчальних закладів вступного іспиту з економіки.

12. Підготовка учителів-економістів в Україні має забезпечуватися значними інвестиціями, матеріальними і грошовими ресурсами.

Оскільки надзвичайно важливим етапом професійної діяльності вчителів економічних

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УКРАЇНІ ТА США

дисциплін є постійне вдосконалення їх професійної майстерності, то важливо виділити загальні принципи підвищення кваліфікації, які б також ввійшли як складові концепції [2]:

1. Всебічний розвиток особистості викладача в різних галузях науки, перш за все, економічної, управлінської, екологічної, педагогічної, художньо-естетичної, інформаційної тощо. Заклад освіти має створити умови для набуття викладачем знань у тих сферах, у яких він недостатньо підготовлений, з метою прояву його індивідуальних і професійних якостей.

2. Цільова інтенсивна підготовка на базі спеціалізованого набору навчальних модулів, які охоплюють сучасні проблеми з мікро-макроекономіки, менеджменту, маркетингу, фінансів, економіки підприємств, зовнішньоекономічних проблем. Значну увагу доцільно звернути на освоєння нових ідей в курсі сучасних економічних систем, інтеграції України в світову економіку, проблем економічної глобалізації та інноваційної моделі розвитку в XXI столітті.

3. Широке використання сучасних освітніх технологій. Мається на увазі аналіз конкретних економічних ситуацій, ділові ігри, аукціони ідей, круглі столи, економіко-психологічні тренінги, дискусійні діалоги тощо. Використання активних форм навчання і підвищення кваліфікації дозволяє мобілізувати внутрішній потенціал викладача, що обов'язково відіб'ється на якості навчального процесу.

4. Залучення висококваліфікованих учених, педагогів, керівників економічних установ і підприємств на засідання кафедр з лекціями для обговорення актуальних соціально-економічних проблем, обміну науковим, виробничим і педагогічним досвідом.

5. Індивідуально-груповий метод навчання. Принцип реалізується шляхом поєднання поточкових проблемних лекцій, де присутні усі слухачі (допустимо до 50 осіб), групові форми з використанням методу активізації слухачів (до 25 осіб), семінарських занять-тренінгів в малих групах (до 8-ми осіб) з індивідуальними консультаціями, також у прямому діалозі "викладач – студент". Індивідуально-груповий метод дозволяє використати потенціал та інтереси окремої людини і принцип колективізму, коли рішення приймається усіма учасниками групи.

6. Автоматизація та інформатизація навчального процесу з використанням сучасних технічних засобів, перш за все персональних комп'ютерів, навчального телебачення, кодоскопів, аудіовізуальних технічних засобів, відеокамер, відеомагнітофонів, засобів програмованого навчання. Застосування

технічних засобів дозволяє, з одного боку, скоротити витрати часу викладачів, що ведуть заняття з економічних дисциплін і підвищити активність управління навчальним процесом, з другого – подолати психологічний бар'єр у студентів до використання технічних засобів під час практичних занять і підвищити ефект засвоєння матеріалу. Важливо домогтися, щоб кожний викладач економічних дисциплін досконало володів комп'ютерною технікою.

7. Комплексна оцінка потенціалу слухачів. В умовах вищого закладу освіти чи Інституту підвищення кваліфікації бажано ввести комплексну оцінку потенціалу викладачів з метою визначення професійних знань і умінь, творчої і ділової активності, працездатності тощо. Оцінка характеризує науковий потенціал викладача в реалізації своїх знань під час навчального процесу (також вияву слабких місць в освіті і викладанні економічних дисциплін). Проведення рейтингу в умовах відкритості сприяє розвитку духу конкуренції, змагальності і мобілізації творчої активності викладачів.

Вищезгадані положення і принципи були сформульовані на основі аналізу вітчизняного і закордонного досвіду, проте з точки зору більше постановки самих проблем, ніж практичних шляхів їх реалізації. Тому є доцільним більш глибоке вивчення і осмислення закордонного (зокрема, американського досвіду), а також можливості його впровадження в практику професійної підготовки викладацьких кадрів. Необхідність у цьому, на наш погляд, диктується принаймні трьома важливими причинами:

1. Значною мірою процесу становленню та розвитку економічної освіти в Україні взагалі, і шкільної зокрема сприяла допомога американських урядових і неурядових організацій та фондів в плані фінансового, методичного, організаційного і кадрового забезпечення. Це знайшло своє відображення у наданні великої кількості грантів на освітні проекти, семінари, обміні досвідом, стажуванні фахівців за кордоном. Склалося так, що на початковому етапі прототипом у побудові концептуальних положень організації та змісту економічної освіти в Україні і підготовки педагогічних кадрів стала американська система.

2. У результаті процесу глобалізації світогосподарських процесів проходить процес інтеграції освітньої галузі України в світовий освітній простір, і тому при всіх, на наш погляд, перевагах і здобутках вітчизняної освіти ми повинні її адаптувати до світових стандартів. Це повною мірою стосується і економічної освіти, і професійної підготовки викладачів економічних

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УКРАЇНІ ТА США

дисциплін.

3. Інтерес до педагогічної освіти США пояснюється ще й тим, що ця країна є однією з найбільш розвинених провідних капіталістичних держав в економічному, соціально-політичному та освітньому напрямках, і це знайшло своє відображення в значному історичному, теоретичному і практичному досвіді в галузі підготовки вчительських кадрів.

Одна з важливих особливостей американської школи – різноманітність за змістом, організацією, педагогічною технологією, виховними цілями [5].

Американська система освіти робить основний акцент на самостійність учнів у процесі навчання: самостійна робота з книгами, довідковою літературою, у використанні комп'ютерних програм тощо. Важливою рисою американської школи є реальна диференціація, гнучкість системи і свобода вибору учнем напрямків, змісту і темпів свого навчання [12].

На всіх етапах шкільного навчання в американській школі відсутні єдині програми навчання, підручники. Кожен навчальний округ розробляє свої рекомендації щодо навчального часу, друкує програми з окремих предметів, як і здійснює фінансування шкіл [11].

Метою вищої школи в США є підготовка спеціалістів, здатних систематично мислити, робити правильні оціночні судження, застосовувати творчу уяву. Основний акцент робиться не на обсяг, а на фундаментальність навчання, на знання спеціалістами концепцій розвитку певних галузей науки і техніки, у формуванні у них навичок подальшої самоосвіти [10, 11].

Проблема якості педагогічної підготовки вчителів та забезпечення змістового рівня їх безперервної освіти залишається надзвичайно гострою для освітян Америки.

Після закінчення педагогічного коледжу вчитель одержує ступінь бакалавра, що дає йому право на одержання ліцензії – дозволу постійно працювати в школі. Для цього необхідно здати екзамени шляхом тестової перевірки. Але й ліцензія може бути різною – для міста, штату, всієї країни залежно від виконання вчителем певних вимог і одержаних внаслідок цього знань. Відповідно до оволодіння певними курсами, складності змісту тестів та одержаної оцінки може бути надано ліцензію молодшого, старшого вчителя або помічника вчителя.

Протягом п'яти років роботи в школі вчитель повинен за свій рахунок пройти дворічне навчання й одержати звання магістра. Це забезпечує йому постійну ліцензію. Якщо вчитель цього не зробить, він може втратити роботу.

Оскільки всі справи освіти вирішують окремі штати, то кожен законодавчий орган п'ятдесяти штатів визначає власну систему освіти, мінімальні вимоги до своїх учителів і викладання. Коледжі і університети мають право на встановлення власних стандартів, вимоги до вступу та абітурієнтів та випуску своїх студентів [11].

Так, особливістю американських педагогічних навчальних закладів є те, що вони не можуть готувати майбутніх педагогів до викладання якоїсь певної змістової програм, бо єдиної для всіх шкіл програми не існує. Не існує і єдиної методики. Це вимагає більш узагальненої професійної підготовки з тим, щоб вона могла бути використана при роботі з будь-якими програмами і навчальними планами. Однак існує федеральне Міністерство освіти, функцією якого є збір інформації, фінансова допомога в розробці певних освітянських програм.

Стосовно концептуальних засад професійної підготовки, то можна навести підхід Л. Шульмана, який ґрунтується на ідеї розумової діяльності студентів, під час якої наукова інформація трансформується у знання й досвід, а також аналізується власний психічний стан. Включає три елементи:

1) засвоєння “бази знань педагога” – змісту педагогічних знань, знань про учнів та їх особливості, умов навчання, мети і кінцевих результатів освіти, її філософських та історичних засад;

2) формування професійно-педагогічного мислення та засад діяльності. Сюди входить розуміння мети, змісту дисципліни, головних його ідей; трансформація навчального матеріалу, безпосередній процес навчання, оцінка результатів діяльності, аналіз і коригування роботи, узагальнення підсумків і осмислення мети, умов, змісту навчання, особистих педагогічних дій;

3) педагогічна практика, яку відповідно до концепції проводять упродовж усього перебування студента в університеті, починаючи з першого року навчання. Базою для практики є школи-лабораторії при університетах, центри педагогічної підготовки, а також міські школи.

Підвищити свою кваліфікацію вчитель може завдяки короткотерміновим курсам, додатковому навчанню при вищих навчальних закладах; завдяки семінарам та конференціям з актуальних проблем, які проводяться при університетах; суботнім та недільним заходам, системі індивідуальних та групових грантів тощо [12].

В основу післядипломної освіти працівників середніх шкіл США покладено індивідуально-особистісний підхід. Відповідно до цього вона

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УКРАЇНІ ТА США

будується на таких принципах [6]:

- децентралізація: у США немає спеціальних інститутів післядипломної освіти або підвищення кваліфікації працівників освіти, а в цій справі бере участь більшість університетів, педагогічних коледжів та науково-педагогічних центрів;

- свобода вибору: навчального закладу, змісту, форм і темпів післядипломної освіти залежно від інтересів, потреб та можливостей самого вчителя;

- ринковий підхід: педагогам пропонується найрізноманітніший актуальний, науковий, методичний та культурний товар, за який вони платять власні гроші. Отже той, хто його пропонує, змушений серйозно думати про якість і практичну цінність;

- матеріальне стимулювання: успіхи у підвищенні професійної кваліфікації винагороджуються істотним зростанням зарплати та посадового статусу (зарплата нараховується залежно від педагогічного стажу та кількості набраних після одержання права викладання так званих кредитів);

- всебічність: вчитель має право вивчати стільки різноманітних курсів, предметів, проблем що ... дає йому право в разі необхідності змінити професію або викладати інші предмети.

Професія педагога в США не є особливо престижною. Ця спеціальність не дуже приваблює випускників шкіл. Більшість випускників педагогічних навчальних закладів не працюють в школі. Багато молодих учителів залишають школу протягом перших трьох років роботи.

Педагогічні коледжі в структурі університету мають низький статус, не є престижними, відчувають недобір абітурієнтів. У них часто густо навчаються студенти, які не мають здібностей до педагогічної діяльності.

На навчальний план підготовки вчителя відведено менше годин, ніж на підготовку інших спеціалістів, проте йде активна розробка професіограм діяльності вчителя, в яких дається детальний перелік різноманітних умінь та навичок, що становлять основу учительської праці [9].

Що стосується економічної освіти, то можна відзначити наступне:

Напрямок для вивчення економіки, зокрема в старшій школі, залежить від багатьох чинників: а) знання та уподобання (інтереси) вчителів; б) здібностей учнів; в) наявність додаткових матеріалів, які можуть бути використані в процесі навчання [3, 4, 13].

Зміст навчання визначається методичними рекомендаціями, які можуть бути запропоновані на рівні штапів, шкільних управлінь або самостійно

розроблені вчителями шкіл.

Існують істотні відмінності між програмами вивчення економіки в різних штатах: так, в одному штаті вивчають економіку відповідно до програм державного курсу, в іншому – акцентують увагу на курсі “Основи бізнесу”, в інших семи штатах – на курсі “Вільне підприємництво”, ще в чотирьох – на курсі “Економіка споживання”.

У визначенні напрямків економічної освіти вчителі, управління шкіл і навіть окремі штати мають значний ступінь свободи, що дає змогу вчителям найповніше розкрити свої можливості, сильні сторони, а також врахувати інтереси кожного учня. Водночас багато хто вважають, що загальнонаціональні стандарти, які визначають зміст економічної освіти, мають домінувати, оскільки дають змогу вчителю визначити якість знань учнів і найголовніші напрями навчання [3, 4, 13].

Усе це значною мірою впливає на процес підготовки викладачів (вчителів) економіки.

У США студенти вибирають економіку як одну із галузей, за якою вони будуть навчатись і одержувати вчительські сертифікати. Сам процес навчання є досить важким, і дуже небагато студентів вибирають цей напрямок, ще й через обмеженість робочих місць для вчителів економіки.

Тому більшість студентів, що хочуть навчатися економіці, вивчають її як складову ширшої (концентрованої) галузі, соціальних наук, що дозволяє їм викладати історію, право, географію та економіку. Інші предмети є більш розповсюдженими, і тому підвищуються можливості працевлаштування [15].

При викладанні використовуються ефективні активні методики навчання, весь процес має чітко виражену практичну скерованість. Вчитель готується як компетентна, здатна до творчого пошуку людина.

У структурі педагогічного коледжу діють економічні центри, які виступають як навчальні лабораторії, і крім цього, поєднують в собі наступні функції:

- поглиблюють кваліфікацію шкільних викладачів економіки;
- готують викладачів до таких курсів підвищення кваліфікації;
- слугують методичним кабінетом для викладання основ економіки;
- надають допомогу студентам в опануванні економічних дисциплін.

Таким чином, центри економічної освіти виступають зв'язуючою ланкою в теоретичній, практичній і подальшій безперервній підготовці

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УКРАЇНІ ТА США

педагогічних працівників.

Цікавим є і той фактор, що дані центри самі пропонують і пропагують свої програми підготовки і перепідготовки вчителів з економічних курсів, організують різноманітні семінари і курси. Більше того, спонсором таких семінарів і курсів у більшості випадків виступає Національна Рада з економічної освіти США, яка є співзасновником таких центрів. Вона, хоч і не є урядовою, неприбутковою організацією, але вже понад 40 років займається координацією процесу економічної освіти, і відкрила понад 300 своїх центрів при університетах. У даний час вона розробляє зміст державних програм з економіки, ефективних методик викладання економічних та споріднених з ними дисциплін та методичного забезпечення, сприяє збільшенню кількості годин з економічних дисциплін, друкує спеціальні матеріали, виступає спонсором навчальних семінарів-практикумів для вчителів.

Висновки. У результаті проведеного аналізу можна констатувати, що професійна підготовка викладачів економічних дисциплін є важливою складовою процесу становлення і розвитку економічної освіти в Україні.

Як і у будь-якій важливій справі, у процесі такої підготовки виникає низка проблем організаційного, методичного, методологічного, економічного характеру. Значний вплив має і суто людський фактор.

Аналіз американського досвіду підготовки вчительських кадрів, зокрема і для економічної освіти, свідчить, що і за кордоном цей процес не є безпроблемним, а ряд проблем аналогічні до вітчизняних (низька оплата праці і невисока престижність професії вчителя, мала кількість годин з економічних предметів, низька мотивація навчання).

Попри це, американський досвід є, безумовно, корисним для підготовки викладацьких кадрів і в Україні, хоча значна його частина не може бути використана в силу відмінностей у побудові системи освіти, джерел її фінансування і управління, менталітету суспільства.

Що можна запозичити у американців – це ефективні активні методики навчання, чітко виражену практичну скерованість навчального процесу, підхід до підготовки вчителя як творчої особистості, здатної до наукового пошуку і постійного самовдосконалення.

Також значний практичний інтерес викликає організація діяльності Національної ради з економічної освіти США (яка вже має свій аналог в Україні – Українську раду з економічної освіти) та діяльність центрів економічної освіти. Однією

з болочих проблем діяльність центрів економічної освіти в регіонах України – є неналежне фінансування, брак коштів. Однак хочеться вірити, що економічні проблеми і негаразди відійдуть в минулу, а накопичений закордонний і вітчизняний досвід вирішення проблем підготовки викладачів економічних дисциплін стане у пригоді.

1. Баб'як М.М., Мацакевич М.В. *Учитель економічних дисциплін – важлива складова системи безперервної економічної освіти* // *Діалог культур: Україна в світовому контексті. Філософія освіти: Зб. наук. праць.* Львів: Світ, 1999. Вип. 4.

2. Бобров В.Я. *Про основні принципи підвищення кваліфікації викладачів економічних дисциплін* // *Статті і тези доповідей Всеукраїнської науково-теоретичної конференції аспірантів та вчених "Проблеми та перспективи підготовки викладачів економічних дисциплін"*. 14 травня 2003 р., м. Переяслав-Хмельницький. – Київ: Підручники і посібники, 2003. – С. 14 – 16.

3. Джейн С. Лопус. *Зміст економічної освіти в старшій школі США* // *Географія і основи економіки в школі.* – 1997. – № 4. – С. 36 – 38.

4. Джекоб Р. Сайтз. *Економіка для школьників.* / *ЭКО.* – 1989. – № 5. – С. 158 – 161.

5. Кошманова Т. *Можливості впровадження американського досвіду професійної підготовки вчителів у теорію і практику сучасної педагогічної освіти України* // *Рідна школа.* – 2002. – 31. – С. 74 – 77.

6. Красовицький М. *Підвищення кваліфікації вчителів. Досвід США* // *Рідна школа.* – 1997. – № 5. – С. 78 – 80.

7. Пархоменко І. *Економічна освіта в школі: проблеми і перспективи* // *Директор школи.* – 2001. – № 46 – 47. – С. 3 – 7.

8. Радченко В.В. *Концептуальні засади підготовки вчителів економічних дисциплін загальноосвітньої школи* // *Статті і тези доповідей Всеукраїнської науково-теоретичної конференції аспірантів та вчених "Проблеми та перспективи підготовки викладачів економічних дисциплін"*. 14 травня 2003 р., м. Переяслав-Хмельницький. – Київ: Підручники і посібники, 2003. – С. 54.

9. Салига Н., Карбашевська О. *Проблеми підготовки вчителя в США* // *Наукові записки. Випуск 2., Частина I.* – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. – С. 185 – 190.

10. Сбруєва А.А. *Освіта в умовах глобалізації.* // *Шлях освіти.* – 2001. – № 2. – С. 22 – 23.

11. Сбруєва А.А. *Порівняльна педагогіка: Навчальний посібник.* – Суми редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. – 300 с.

12. Форрел Л. *Зміст освіти та підготовка вчителів в державних школах США* // *Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 8- Херсон: Айлант.* – 1999. – С. 214 – 219.

13. Шнак О.Т. *Економічна освіта в школах США* // *Шлях освіти.* – 1998. – № 3. – С. 23 – 28.

14. Шнак О.Т. *Теорія і практика підготовки педагогічних кадрів до економічного виховання школярів в системі безперервної освіти: Автореф. дис... докт. пед. наук: 13.00.04.* – Київ, 2001. – 35 с.

15. *Government and economics. Spring 2001.* // *Econ-Exchange. V.5. N.2*